

UDK 628.5

**SANOAT ISHLAB CHIQRISHIDA SANITARIYA VA
GIGIYENA TALABLARINI TA'MINLASH**

*Turabekova Urxiya Mirzabekovna
Raxmatova Dilnoza Muxitdinovna.*

*Islom Karimov nomidagi
Toshkent davlat texnika universiteti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlashning ahamiyati, asosiy prinsiplari va amaliy usullari ko'rib chiqiladi. Sanitariya va gigiyena sohasidagi me'yorlar va qoidalar ishlab chiqarish jarayonlarida ishchilar salomatligini saqlash, kasalliklarning oldini olish va mehnat unumdorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada shuningdek, ishlab chiqarish muhitida sanitariya va gigiyena talablariga rioya etish bo'yicha mavjud qonun hujjatlari va normativlar tahlil qilinadi. Sanitariya normalari, qoidalari va gigiyena normativlariga rioya etish davlat idoralari, korxonalar va alohida shaxslarning majburiyati ekanligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: sanoat, gigiyena, norma, kasallik, ishlab chiqarish, korxonalar.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение, основные принципы и практические методы обеспечения санитарно-гигиенических требований в промышленном производстве. Нормы и правила в области санитарии и гигиены играют важную роль в поддержании здоровья работников в производственных процессах, профилактике заболеваний, повышении производительности труда. В статье также анализируются действующие законодательные акты и нормативные акты по соблюдению санитарно-гигиенических требований в производственной среде. Подчеркивается, что соблюдение санитарных норм, правил и гигиенических нормативов является обязанностью государственных органов, предприятий и частных лиц.

Ключевые слова: промышленность, гигиена, норма, болезнь, производство, предприятие.

Abstract: This article examines the importance, basic principles and practical methods of ensuring sanitary and hygienic requirements in industrial production. Norms and regulations in the field of sanitation and hygiene play an important role in the production processes of maintaining the health of workers, preventing diseases and increasing labor productivity. The article also analyzes the existing legislation and regulations on compliance with sanitary and hygienic requirements in the production environment. It is argued that compliance with sanitary norms, rules and hygienic norms is the obligation of government agencies, enterprises and individual persons.

Keywords: industry, hygiene, norm, disease, production, enterprise.

Sanoat ishlab chiqarishida ishchilar sogʻligi va xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida ishlab chiqarish sanitariyasi va gigiyenasi sohalari alohida oʻrin tutadi. Ishlab chiqarish sanitariyasi ishchilarga ta'sir etuvchi zararli omillarni bartaraf etishga qaratilgan tashkiliy, gigiyenik va sanitar-texnik tadbirlar tizimidir. Ushbu soha ishchilarga zararli ishlab chiqarish omillarini ta'sirini oldini olishga qaratilgan vositalar, sanitarik-texnik, gigiyenik va tashkiliy tadbirlar tizimini oʻz ichiga oladi. Mehnat gigiyenasi esa ishchilarning sogʻligini saqlash va mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan ilmiy va amaliy faoliyatdir. Ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi ishchilarni zararli ishlab chiqarish omillarining salbiy ta'siridan himoya qilish, kasb kasalliklarining oldini olish va mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqadi va amalga oshiradi. Ushbu maqolada ishlab chiqarish sanitariyasi va gigiyenasi sohasining asosiy prinsiplari, vazifalari va amaliy usullari tahlil qilinadi. Sanitariya va gigiyena talablari ishlab chiqarish jarayonlari davomida toza va xavfsiz muhit yaratishga yordam beradi. Bu nafaqat ishchilar salomatligini himoya qiladi, balki umumiy ishlab chiqarish unumdorligini ham oshiradi. Ushbu talablarga rioya qilish, ishlov berilayotgan mahsulotning sifatini yaxshilash, atrof-muhitni muhofaza qilish va jamiyatga zararli ta'sirlardan saqlanishni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, sanoat korxonalarida ishlab chiqarish sanitariyasi va gigiyenasi boʻyicha samarali chora-tadbirlarni joriy etish, mehnat sharoitlarini yaxshilash va kasalliklarning oldini olish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish zarurdir. Maqolada sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlashning asosiy jihatlari, bu sohadagi normativ hujjatlar, mavjud muammolar va ularni hal qilish choralari tahlil qilinadi. Shuningdek, ishlab chiqarish jarayonlarida sanitariya va gigiyena talablarini bajarish orqali nafaqat ishchilarning salomatligi, balki korxonalarining raqobatbardoshligi ham oshishi mumkin.

Ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsizlikni ta'minlash uchun xavfli va zararli omillarni aniqlash, ularning ta'sirini kamaytirish va xavfsizlikni oshirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir. Sanoat xavfsizligi va sanitariya talablarini ta'minlashda davlat tomonidan joriy qilingan normativ hujjatlar va qoidalarga rioya qilish, xavfli va zararli omillarni boshqarish, sanitariya-epidemiologik xulosalarni olish muhim ahamiyatga ega. Ishlab chiqarish jarayonlarida gigiyena monitoringi va baholash metodologiyalari asosida zararli moddalarning darajasi o'lchanadi. Bu metodlar ishchilarning sog'lig'iga ta'sirini baholashda muhimdir va gigiyena tahlillari orqali ishlab chiqarishdagi xavf-xatarlarni oldini olish mumkin. Ishlab chiqarish jarayonlarida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlashda xavf va xavfsizlikni baholashda "Risk Analysis" va "Failure Mode and Effect Analysis (FMEA)" kabi

metodologiyalar qo'llaniladi. Bu usullar xavf-xatarlarni oldindan aniqlash, minimalizatsiya qilish va sanoat xavfsizligini oshirishga yordam beradi. Sanoat korxonalarida mikrobiologik nazorat metodlaridan foydalanish, ish joylaridagi bakteriyalar, viruslar va boshqa mikroorganizmlarning miqdorini o'lchash orqali ishlab chiqarish sanitariyasini ta'minlashda samarali bo'ladi. Bu usul oziq-ovqat sanoatida, farmatsevtika korxonalarida va boshqa ishlab chiqarish tarmoqlarida keng qo'llaniladi. Ishlab chiqarish jarayonlari orqali atrof-muhitga ta'sirlarni o'rganish va sanitariya me'yorlarini ta'minlash uchun ekologik monitoring tizimlari joriy etiladi. Bu metodologiya, chiqindilarni to'plash va ularni xavfsiz tarzda utilizatsiya qilish kabi choralarga yordam beradi.

Sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlashda haroratning o'rnini alohida ahamiyatga ega. Ishlab chiqarish jarayonlari va ish joylarida optimal harorat rejimini saqlash, xodimlarning sog'lig'i va ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlash uchun muhimdir. Quyidagi 1-jadvalda sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablariga muvofiq bo'lishi kerak bo'lgan ba'zi asosiy harorat me'yorlari keltirilgan:

Sanoat ishlab chiqarishda asosiy me'yoriy haroratlar.

1-jadval.

Soha/faoliyat	Ish joyidagi optimal harorat (°C)
Ofislar va ma'muriy xonalar	10-22
Ishlab chiqarish xonalari (yengil mehnat)	18-22
Ishlab chiqarish xonalari (o'g'ir mehnat)	16-18
Oziq-ovqat ishlab chiqarish sexlar	12-18
Suv omborlari	0-4
Issiqxona va qozonxonalar	25-30

Ushbu harorat me'yorlari umumiy tavsiyalar bo'lib, aniq sanoat tarmog'i va ishlab chiqarish sharoitlariga qarab o'zgarishi mumkin. Haroratni saqlash uchun quyidagi sanitariya-gigiyena chora-tadbirlari amalga oshirilishi lozim:

Ventilyatsiya tizimlari: Ishlab chiqarish xonalarida havo almashinuvi va haroratni boshqarish uchun samarali ventilyatsiya tizimlarini o'rnatish.

Iqlim nazorati: Harorat va namlikni doimiy ravishda monitoring qilish va zarur hollarda sozlash.

Xodimlar uchun sharoitlar yaratish: Ish joylarida qulay haroratni ta'minlash, xodimlar uchun dam olish vaqti va sharoitlarini yaratish.

Ishlab chiqarish jarayonlarida sanitariya va gigiyena talablariga rioya qilish, jumladan, harorat me'yorlariga amal qilish, xodimlarning sog'lig'ini saqlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlash - bu ishlab

chiqarish jarayonlarining sog'liq va xavfsizlikni ta'minlashda juda muhim bir jihatdir. To'liq va samarali gigiyena va sanitariya choralari nafaqat mehnat sharoitlarini yaxshilash, balki ishchilarning sog'lig'ini saqlashga yordam beradi, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Ish joylari va ishlab chiqarish maydonlari toza va tartibli bo'lishi kerak. Bu nafaqat ishchilarning ish faoliyatini qulaylashtiradi, balki xavfli vaziyatlarning oldini olishga yordam beradi. Sanoat tarmoqlarida tozalash va dezinfektsiya ishlarini doimiy va rejalashtirilgan holda amalga oshirish zarur. Har bir ish joyi, xususan, qahva, oshxona va dam olish joylari, yuvinish joylari muntazam ravishda tozalanishi kerak. Ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan ifloslovchi moddalar, chang yoki gazlar havoni ifloslantirishi mumkin. Bunday holatlarni oldini olish uchun havalandirish tizimlari va chang filtrlari muhim ahamiyatga ega. Yuvinish joylari va hojatxonalarning tozalik va sanitariya talablariga javob berishi kerak. Bu, nafaqat ishchilarning sog'lig'ini saqlashga, balki ularning ish sharoitlarini yaxshilashga xizmat qiladi. Ishchilar zarur bo'lsa, shaxsiy himoya vositalarini (ko'ylak, rezina kaskalar, qo'lqop, ko'zoynak va boshqalar) foydalanishlari kerak. Bu gigiyena va xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi. (1-rasm)

1-rasm. Shaxsiy himoya vositalari.

Sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlash ishchilar sog'lig'ini saqlashga yordam beradi. Ularning kasallanish va mehnatga layoqatli bo'lmaslik holatlari kamayadi. Toza va gigiyenik ish joylari ishchilarning samaradorligini oshiradi, chunki ular sog'lom va stressdan xoli bo'ladilar. Sanitariya va gigiyena talablari xavfsizlikni ta'minlaydi va sanoat avariylarining oldini olishga yordam beradi.

2-rasm. Ish joyi va sanoat gigiyena.

Sanoat ishlab chiqarishida sanitariya va gigiyena talablarini ta'minlash nafaqat ishchilarning sog'ligini saqlash, balki ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Toza va gigiyenik ish sharoitlari xavfsizlikni ta'minlash, kasalliklarning oldini olish va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Buning uchun to'g'ri havalandirish tizimi, gigiyenik sharoitlar, shaxsiy himoya vositalarini qo'llash va qat'iy sanitariya me'yorlariga rioya qilish zarur. Shu bilan birga, ishlab chiqarish jarayonida xavfli moddalar va shovqin kabi maxsus xavf-xatarlar mavjud bo'lib, ular bilan bog'liq sanitariya choralariga alohida e'tibor qaratilishi kerak. Umuman olganda, sanitariya va gigiyena talablariga rioya etish sanoat sohasidagi umumiy samaradorlik va xavfsizlikni ta'minlash uchun muhim omil hisoblanadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. M. Suyarov, «Sanoat gigiyenasi va xavfsizligi», Toshkent: O'qituvchi nashriyoti. 2020y
2. M. R. Karimov, «Sanoat ishlab chiqarishida sanitariya talablari». Toshkent: Sanoat va texnologiyalar nashriyoti. 2019y
3. A. G. Mustafoyev, «Ishlab chiqarishda gigiyena va xavfsizlik». Toshkent: Ta'lim nashriyoti. 2021y.
4. N. X. Rashidov, «Mehnat xavfsizligi va sanitariya». Toshkent: Mehnat va ijtimoiy himoya nashriyoti. 2018y.
5. B. A. Baxtiyarov, «Sanoat sog'lig'i va gigiyenasi». Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti. 2017y.
6. <https://www.mehnat.uz>
7. <https://www.who.int>
8. <https://www.tstu.uz>